

Układy cyfrowe – 2 zajęcia on-line 18.04.2020

Prowadzący: Andrzej Kazimierczyk

Materiały i zagadnienia do opracowania w ramach zajęć on-line.

Uwaga! Wszystkie zadania na prace zaliczeniowe wysłałem już do RCKU i są opublikowane w zakładce Prace kontrolne: http://rcku-namyslow.pl/?page_id=43

Pozdrawiam i życzę jak najwięcej zdrowia i wytrwałości.
Andrzej Kazimierczyk

Sterowanie sygnałem PWM.

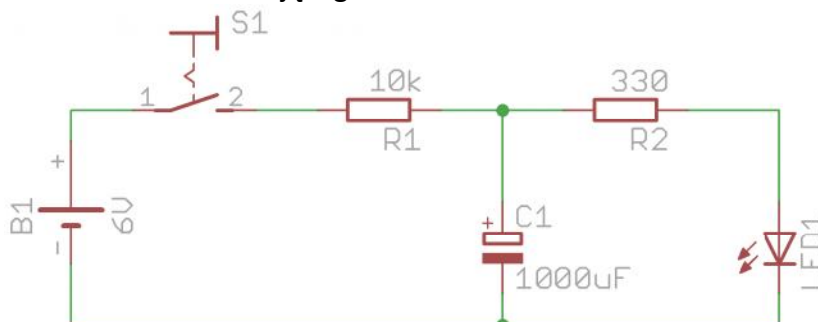
Skrót PWM zna prawie każdy, kto chociaż trochę miał styczności ze sterowaniem silników. Jego rozwinięcie to **Pulse Width Modulation** – modulacja szerokości impulsu. Te trzy słowa brzmią bardzo mądrze, ale co tak naprawdę oznaczają? Zaraz sprawdzimy to w praktyce!

PWM – idea działania

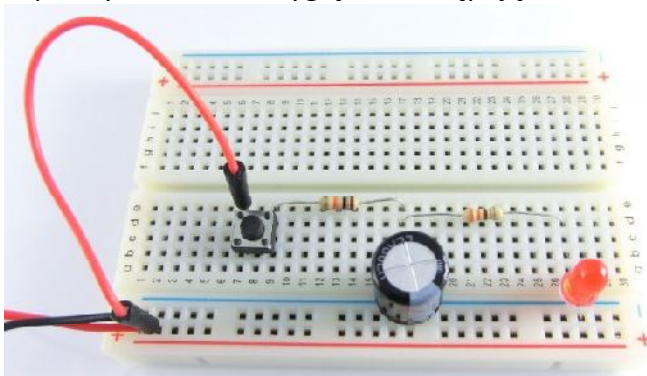
Na początek, proponuję proste doświadczenie. Będziesz potrzebował:

- płytki stykowej,
- baterii wraz z koszykiem,
- kondensatora 1000 μ F,
- rezystora 10k Ω ,
- rezystora 330 Ω ,
- diody świecącej (np. czerwonej),
- microswitcha.

Zmontuj na płytce poniższy układ. Pamiętaj o prawidłowej biegunowości kondensatora!
Schemat układu testującego działanie PWM.

W praktyce może to wyglądać następująco:

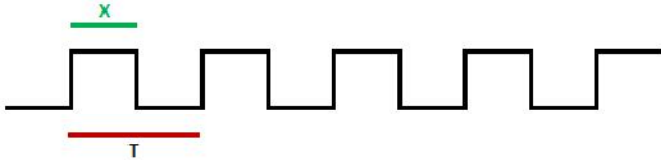

Przykładowa realizacja ćwiczenia na płytce stykowej.

Naciśnij przycisk, gdy układ będzie gotowy. Dioda rozjaśnia się powoli, po kilku sekundach osiąga jasność maksymalną. Postaraj się ją *zapamiętać*. Teraz puść klawisz i poczekaj kilka sekund, aż dioda niemal całkowicie zgaśnie. Następnie **cyklicznie wciskaj i puszczaj przycisk** w ten sposób, aby każda faza trwała ok. pół sekundy. Zwróć uwagę, jak zachowuje się dioda. Co się dzieje, gdy dwukrotnie wydłużysz czas każdej fazy?

Dioda świeci nieco ciemniej, ponieważ cyklicznie rozjaśnia się i ciemnieje.

Takie równomierne wciskanie i puszczanie przycisku sprawiło, że do układu **napięcie docierało w formie poniższego sygnału prostokątnego:**

Sygnał prostokątny (jest napięcie, nie ma, jest, nie ma itd). Gdzie:

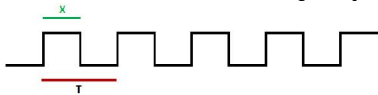
- **X**, to czas dostarczania napięcia do układu
- **T**, to czas jednego cyklu/okresu.

Rozjaśnianie zachodzi, gdy wciśniesz microswitch i kondensator ładuje się energią z baterii. Po odłączeniu zasilania, dioda gaśnie, ponieważ jest zasilana **wyłącznie energią zgromadzoną w kondensatorze**, która „kończy się” dość szybko. Jeżeli ładowanie i rozładowywanie kondensatora zachodzi wystarczająco często, wówczas napięcie na nim ustala się na pewnej wartości i zmienia nieznacznie (pulsowanie diody jest słabo widoczne).

Kiedy czasy trwania tych faz wydłużą się, pulsowanie stanie się wyraźne, ponieważ zmiany napięcia na kondensatorze staną się już znaczące.

Zakładając, że nasze wciskanie będzie odbywało się w regularnych odstępach, to wygenerujemy sygnał prostokątny, taki jak na wcześniejszym wykresie. Oczywiście czas, gdy przycisk jest wciśnięty i czas, gdy do obwodu nie dostarczamy prądu **nie musi być taki sam**.

Stosunek czasu wciśnięcia przycisku do okresu sygnału nazwiemy wypełnieniem sygnału.

Większe wypełnienie – dioda świeci przez większą część cyklu.

Mniejsze wypełnienie – dioda świeci przez krótszą część cyklu

Powyższy eksperyment był dużym uproszczeniem tematu, właściwie była to prosta symulacja generatora PWM. Teraz pora przejść do szczegółowego omówienia tego zagadnienia!

Do czego wykorzystywany jest PWM?

Jak pewnie wiesz mikrokontrolery (np. te z [Arduino](#)) są układami cyfrowymi. Oznacza to, że sygnały przez nie przetwarzane to logiczne zera oraz jedynki, a patrząc z punktu widzenia elektronika – napięcia.

Najczęściej logicznemu zeru odpowiada napięcie 0V, a logicznej jedynce napięcie zasilania układu, czyli 5V lub 3.3V.

Powstaje jednak pytanie – jak np. płynnie regulować jasnością świecenia diody, skoro na wyjściu może pojawić się tylko jedno z dwóch napięć (0V lub 5V)? Łatwo odgadnąć, że z pomocą przyjdzie nam właśnie PWM.

Okazuje się, że sterowanie diodą jest bardzo proste – wystarczy rezystor oraz sama dioda, nie potrzebujemy nawet kondensatora. We wcześniejszym przykładzie był on niezbędnym z innego powodu –

bez niego dioda gasłaby natychmiast po zwolnieniu przycisku, więc widzielibyśmy migającą diodę, a nie łagodnie zapalającą się i gasnącą.

Jednak jeśli zamiast naciskać mikroswitch wykorzystamy procesor, będziemy mogli sterować diodą znacznie szybciej (z większą częstotliwością). Okazuje się, że ludzki wzrok nie jest doskonały i już przy 24 Hz (24 zmianach na sekundę) oko przestaje widzieć kolejne fazy obrazu i uśrednia wynik. **Znamy to działanie z kina oraz telewizji – oczywiście tak niska częstotliwość nie daje idealnego obrazu, więc lepiej jest zastosować wyższą częstotliwość odświeżania (np. 50Hz lub 100Hz).** Dla współczesnych procesorów, które często taktowane są zegarami liczonymi w GHz takie częstotliwości są bardzo małe – ale dla naszego mocno niedoskonałego zmysłu wzroku w zupełności wystarczają.

Do czego potrzebny był kondensator?

Wróćmy jeszcze raz do naszego przykładu z kondensatorem – do czego taki układ mógłby się przydać? Jak wiemy do sterowania diodą kondensator nie jest potrzebny, nasze oko uśrednia efekt świecenia diody. No właśnie, kondensator można wykorzystać do uśredniania – napięcia. Odpowiednio dobierając wartość kondensatora (oraz 3 rezystorów), na jego zaciskach otrzymalibyśmy napięcie (prawie) stałe, regulowane płynnie w zakresie 0V – 6V w zależności od wypełnienia sygnału PWM.

W przypadku mikroprocesora taki układ jest bardzo popularny do uzyskania płynnie regulowanego napięcia wyjściowego. O ile sam procesor może dostarczyć tylko napięcia 0V oraz powiedzmy 5V, to sterując za pomocą PWM oraz podłączając rezystor i kondensator, możemy na wyjściu układu uzyskać dowolne napięcie z przedziału 0V – 5V. **Połączenie rezystora z kondensatorem tworzy prosty filtr. To właśnie dzięki niemu zamiast skoków napięcia obserwujemy jego wartość średnią.**

Możesz to w prosty sposób sam przetestować: podłącz multimetr do wyprowadzeń kondensatora 1000 μ F. Klikaj szybko mikroswitchem i zapamiętaj wskazywane wartości napięcia.

Na koniec niestety smutna wiadomość:

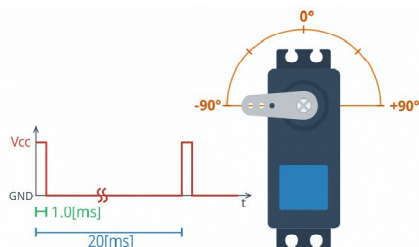
Nie można tak prostego układu wykorzystać do bezpośredniego zasilania układu pobierającego znaczny prąd. Aby uzyskać taki układ konieczne byłoby wzmocnienie prądu np. za pomocą tranzystora lub wzmacniacza operacyjnego.

PWM do przesyłania sygnałów sterujących

Okazuje się, że PWM może być wykorzystany do przekazywania sygnałów między urządzeniami. Jednym z najbardziej znanych układów tego typu jest **serwomechanizm**. Przykładowy serwomechanizm Popularne serwo posiada wbudowany własny sterownik silnika – najczęściej analogowy, ale może być wyposażone w bardziej skomplikowany układ cyfrowy (tzw. *serwo cyfrowe*). W obu przypadkach **PWM jest wykorzystany jako sygnał sterujący**. Na podstawie szerokości impulsu, sterownik ustawia pozycję ramienia serwomechanizmu. Typowy sygnał sterujący serwomechanizmem ma **okres 20 ms**, natomiast szerokość impulsu zmienia się w zakresie **od 1ms do 2ms** – od minimalnego do maksymalnego wychylenia.

Impuls o szerokości 1.5 ms ustawia serwomechanizm w położeniu centralnym

Zasada działania serwomechanizmu:

Wskaźnik analogowy z wykorzystaniem Arduino Jak pewnie zauważyłeś serwomechanizm taki znajduje się w zestawie elementów do tego kursu. Oznaczać może to tylko jedno – **będziemy nim sterować!** Jednak trochę później, musimy najpierw poznać kilka dodatkowych elementów!